

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	3
DOSSIER	5
1. Juridisch kader	5
1.1 Wie zijn mensen zonder wettig verblijf?	5
1.2 Beleid.....	6
1.3 Wat zijn hun rechten?	8
2. Humanitair kader voor mensen zonder wettig verblijf	12
3. Wat doet de Sociale Dienst voor Vreemdelingen voor mensen zonder wettig verblijf?	15
3.1 Armen blijven zoeken.....	16
3.2 Armen verenigen zich.....	16
3.3 Armen nemen het woord	17
3.4 Werken aan maatschappelijke emancipatie	17
3.5 Werken aan maatschappelijke structuren	18
3.6 Dialoog met de samenleving en het beleid	20
4. Mensen zonder wettig verblijf en armoede	22
4.1 Gezondheid	22
4.2 Arbeid	23
4.3 Inkomen.....	23
4.4 Wonen	24
4.5 Onderwijs	25
4.6 Samenleven	25
AANBEVELINGEN	28
Meer informatie?.....	30

Zonder

Acht keer heb ik de bomen kaal zien worden,
acht keer heb ik de bomen vol zien worden.

De zetel die ik vond is wankel.

En ik versta alles: de vermaning van een
man achter glas, de kreet van een kind
op een schommel.

Ik inspecteer mijn handen, nu die niet
werken mogen, ik controleer mijn hoofd
of daar nog iets vertakt.

Ze zeiden vroeger als ik niesde:
nu komt het allemaal in orde. Ik nies
de hele winter.

Mijn zus heeft al papieren, mijn zus
heeft nu een kaartje kleiner dan een
boterham.

Ai, als ik eens een zetel had die zachter
voor mijn rug was en dat ene, kleiner
dan een boterham.

Joke van Leeuwen, stadsdichter Antwerpen 2008

INLEIDING

Dakloze asielzoekers halen tegenwoordig iedere dag het nieuws. Geen fraaie beelden en soms harde uitspraken die een negatieve beeldvorming bij de autochtone bevolking teweeg brengen.

Wij zullen het in dit dossier hebben over een groep allochtonen, die momenteel niet zoveel media – aandacht krijgen. Nochtans leven deze mensen ook vaak in penibele omstandigheden. Om deze reden ligt hier voor u een dossier over mensen zonder wettig verblijf. We schatten dat zo'n vijfhonderd mensen zonder wettig verblijf in Oostende wonen. Daarnaast heb je ook nog de transit-illegalen die vanuit Oostende Groot-Brittannië proberen te bereiken, maar meestal niet lang in de stad blijven. In dit dossier gaat het niet om deze laatste groep.

We beseffen dat het niet evident is om bij de doorsnee burger of beleidsvoerder voor deze groep op enige goodwill of begrip te kunnen rekenen. Toch willen we een kader schetsen en enkele van hun dromen op papier zetten.

Mensen zonder wettig verblijf **waren** meestal voordien mensen met wettig verblijf. Mensen zonder wettig verblijf **worden** soms mensen met wettig verblijf. Kortom, het gaat vaak om een tijdelijke situatie. In ieder geval is het de **hoop** van alle mensen zonder wettig verblijf om zo vlug mogelijk weer in de legaliteit terecht te komen.

We hebben weinig of geen vat op het beleid van de federale en de Vlaamse overheid. Als het onthaal - en uitwijzingsbeleid faalt dan krijgen wij in de regio Oostende te maken met allochtonen met allerlei tijdelijke verblijfsstatuten of situaties van personen die in de illegaliteit belanden.

Of we dit nu graag hebben of niet, de mensen zijn er en blijven er. Ze hopen hier op een betere toekomst of zijn er in ieder geval van overtuigd dat het leven in de illegaliteit hier beter is dan het leven in hun land van herkomst. **Vermits ze er zijn en blijven, is de vraag wat we er nu hier mee moeten of kunnen doen.**

Mensen zonder wettig verblijf proberen 'ondergedoken' te leven, zich zo goed mogelijk aan te passen aan hun nieuw bestaan hier, want ongeoorloofde praktijken zouden kunnen leiden tot uitwijzing en dit willen ze vermijden.

Mensen zonder wettig verblijf hebben enkele basisrechten. Als vzw Sociale Dienst voor Vreemdelingen, die ook voor deze groep iets wil betekenen, is het kleuren binnen de lijnen van een smal wettelijk kader. Daarnaast is het ook gewoon 'menselijk' zijn, luisteren naar hun verhalen en hun wensen,... Verschillende subsidiërende en overheidsinstanties hebben begrepen dat het human is om een (beperkte) werking uit te bouwen met deze allochtone gelukzoekers die voorlopig in een benarde situatie verkeren. Zowel de stad Oostende als de Vlaamse Overheid (departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin) dragen een steentje bij. Dit document valt te

situëren binnen onze erkenning als **'vereniging waar armen het woord nemen'** door de Vlaamse overheid, ondersteund door het Vlaams Netwerk.

In de Sociale Dienst voor Vreemdelingen werken we al twee jaar intensief samen met mensen zonder wettig verblijf. Op regelmatige basis houden we een gespreksgroep met hen om ervaringen uit te wisselen, informatie te geven en toekomstperspectieven uit te werken.

Naast een strijd om papieren merken we op dat deze mensen ook een strijd tegen armoede voeren. Als vereniging waar armen het woord nemen is het onze taak om hierover met het beleid in dialoog te treden. Ook vanuit de doelgroep is er een grote vraag om het beleid te informeren over hun situatie. Vanuit deze twee invalshoeken kreeg dit beleidsdossier vorm.

In een eerste deel geven we een overzicht van de situatie. We omschrijven de doelgroep, beschrijven het huidig beleid op federaal en Vlaams niveau en geven een overzicht van hun rechten. Na de feiten belichten we enkele ethisch-humanitaire kwesties rond mensen zonder wettig verblijf.

Daarna kijken we naar de lokale situatie en geven we een overzicht van het proces dat de Sociale Dienst voor Vreemdelingen al heeft afgelegd met de doelgroep en met de betrokken organisaties. In een volgend hoofdstuk proberen we een beeld te scheppen van de specifieke moeilijkheden die de mensen zonder wettig verblijf ervaren in hun strijd tegen armoede.

Tot slot richten we ons naar de Oostendse politiek. Er worden door de mensen zonder wettig verblijf enkele aanbevelingen geformuleerd om binnen de grenzen van de huidige wetgeving, een humane aanpak van mensen zonder wettig verblijf te realiseren. Een nieuwe stap naar een Oostende zonder (allochtone) armoede?

DOSSIER

1. JURIDISCH KADER

1.1 WIE ZIJN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF?

Om een duidelijk beeld te schetsen van deze mensen willen we vooreerst stilstaan bij hun statuut in België.

Het statuut van een vreemdeling in België werd vastgelegd in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, gewijzigd op 9 juni 2010 (vreemdelingenwet). De wet definieert in eerste plaats wie een vreemdeling is, nl. 'al wie het bewijs niet levert dat hij de Belgische nationaliteit bezit'.

Deze wet bepaalt welke vreemdelingen in België mogen verblijven en aan welke voorwaarden ze moeten voldoen om dit op een wettige manier te doen. Mensen zonder wettig verblijf zijn dus personen van vreemde afkomst die niet voldoen aan de wettelijk voorgeschreven voorwaarden om in België te verblijven.

Overall hoor je andere termen over deze groep mensen. Illegalen, clandestienen, asielzoekers, sans papiers, ... Het komt er eigenlijk op neer dat deze mensen zich niet op een wettige manier op het Belgisch grondgebied bevinden. Hieronder vindt u een overzicht van wat er met welke term eigenlijk bedoeld wordt.

UITGEPROCEDEERDEN

De wet van 15 december 1980 voorziet een aantal mogelijkheden voor vreemdelingen om op wettige wijze langdurig in België te verblijven.

De best gekende uitgeprocedeerden zijn de niet-erkende vluchtelingen. Dit zijn personen die hun land ontvlucht zijn en in België bescherming vroegen. België heeft hun vraag echter niet erkend en ze kregen een 'bevel om het grondgebied te verlaten'. Hun procedure is dus afgelopen en ze zijn uitgeprocedeerd.

Personen die, na het verstrijken van de termijn die op het bevel om het grondgebied te verlaten staat, nog altijd in België verblijven, zijn op dat moment niet meer wettig in België. Ze verblijven hier dus illegaal.

Een tweede bekende groep zijn de studenten. België geeft aan vreemdelingen de mogelijkheid om in België te studeren. Het verblijf hier is dus verbonden aan de studies. De bedoeling is dat de student, na beëindiging van zijn studies, terug naar zijn land van herkomst gaat. Sommigen verkiezen echter om in België te blijven. Vanaf het moment dat hun verblijfsvergunning verloopt is hun verblijf illegaal. De derde en laatste grote groep, zijn mensen die of gezinshereniging hebben aangevraagd of een werkcontract hadden. Ook deze personen krijgen de eerste jaren van hun verblijf een tijdelijke

vergunning die verbonden is aan voorwaarden. Indien ze op het einde van hun vergunning niet meer voldoen aan de voorwaarden verliezen ze dus hun recht om in België te mogen verblijven.

Velen vragen tijdens of na hun wettelijk verblijf een regularisatie aan. Het gaat om een maatregel die de vreemdelingenwet voorziet voor personen die zich in uitzonderlijke omstandigheden bevinden en die onmogelijk een aanvraag om verblijf in hun land van herkomst kunnen indienen. De vreemdeling moet dan bewijzen dat hij zich in een uitzonderlijke situatie bevindt. Omdat het lange tijd niet duidelijk was wat een uitzonderlijke omstandigheid was, heeft de regering op 19 juli 2009 richtlijnen uitgeschreven die de Dienst Vreemdelingenzaken moet opvolgen. Terwijl zijn aanvraag loopt blijft de vreemdeling echter in dezelfde situatie als ervoor. Iemand die geen wettig verblijf had, blijft er geen hebben tot hij een beslissing krijgt van de Dienst Vreemdelingenzaken.

Ook EU-burgers moeten aan een aantal voorwaarden voldoen om in België langdurig te kunnen verblijven. Deze voorwaarden zijn weliswaar soepeler dan deze voor niet EU-burgers. Indien ze er echter niet meer aan voldoen, is ook hun verblijf in België illegaal.

CLANDESTIENEN

Clandestienen zijn vreemdelingen die in België verblijven, maar die zich nooit kenbaar hebben gemaakt. Ze zijn ons land op een illegale manier binnengekomen en hebben hier nooit een verblijfsaanvraag ingediend.

TRANSIT-ILLEGALEN

Dit zijn personen die niet in België willen verblijven, maar verder willen trekken. Deze mensen bevinden zich meestal in havensteden, omdat de meesten naar het Verenigd Koninkrijk willen gaan.

ASIELZOEKERS

Dit zijn mensen die een aanvraag indienen om een beschermingsstatuut aan te vragen. Het zijn mensen die, zolang hun procedure loopt wel tijdelijk in België mogen verblijven en hier dus legaal verblijven. Ze worden opgevangen in een opvangplaats toegewezen door FEDASIL.

1.2 BELEID

FEDERAAL BELEID

Het vreemdelingenbeleid van de federale overheid is ondermeer bevoegd voor de verblijfswetgeving en de opvang van asielzoekers. Als mensen geen wettig verblijf toegekend krijgen, ressorteert dit onder de federale overheid. Verblijfsvergunningen, vestiging, en verwijdering van vreemdelingen is ook federale materie.

De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) moet erop toezien dat de vreemdelingen volgens de wet worden behandeld. Het is dus DVZ die in opdracht van de overheid beslissingen neemt ten aanzien van het verspreiden van een bevel om het grondgebied te verlaten, een vrijwillige of gedwongen repatriëring, de rechten en plichten waarover mensen zonder wettig verblijf beschikken,...

Een groot stuk van het federaal beleid wordt mee bepaald door het Europees beleid. De Europese Unie (EU) heeft namelijk een stuk van de rechten voor de burgers van de EU en van de Europese Economische Ruimte (EER) uitgebreid. Dat wil zeggen dat het voor EU-burgers gemakkelijker is om in België te komen wonen. Ook voor niet EU-burgers werden een aantal zaken op elkaar afgestemd. Zo kan bijvoorbeeld een asielzoeker niet meer van het ene Europees land naar het andere Europees land gaan om er het statuut van vluchteling aan te vragen.

Ondanks het feit dat er in 2009 duidelijke richtlijnen werden uitgeschreven over de regularisering, kan er gesteld worden dat het beleid ten aanzien van mensen zonder wettig verblijf een ontradringsbeleid is. Naast het feit dat er een verstrenging geldt van de voorwaarden om een verblijf te kunnen bekomen, wordt een actief uitwijzingsbeleid gevoerd. Deze houdt in dat personen zonder papieren opgesloten kunnen worden om teruggestuurd te worden naar hun land van herkomst. De rechten van personen zonder papieren zijn ook zeer beperkt. Dit komt aan bod in het volgende hoofdstuk.

De vreemdelingenwet stelt het illegaal verblijf ook strafbaar¹. Dit betekent dat mensen zonder wettig verblijf het risico lopen op een gevangenisstraf en een geldboete, vanwege het niet beschikken over de nodige vergunningen. Meestal wordt deze strafmaatregel niet toegepast, maar worden ze in een gesloten centrum voor 'illegalen' opgesloten en lopen ze dan het risico om gedwongen gerepatrieerd te worden.

VLAAMS BELEID

Het Vlaams beleid inzake mensen zonder wettig verblijf is geregeld in het Decreet etnisch-culturele minderheden van 28 april 1998, met aanpassingen op 6 maart 2009.

Oorspronkelijk stippelde het decreet een driesporenbeleid uit: een integratiebeleid voor gevestigde allochtonen, een onthaalbeleid voor nieuwkomers en een opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijf. Aan het derde luik werd echter nooit veel aandacht besteed. Het opvangbeleid moest prioritair gevoerd worden op vlak van welzijn, gezondheidszorg en onderwijs.

In het aangepaste decreet van 6 maart 2009 werden de drie sporen anders ingevuld. Nu richt het zich op emancipatie, toegankelijkheid van alle voorzieningen en samenleven in diversiteit. *Daarnaast* omvat het integratiebeleid ook een beleid dat gericht is op de menswaardige begeleiding en oriëntatie van mensen zonder wettig verblijf, prioritair gevoerd met betrekking tot gezondheidszorg en onderwijs en gericht op de oriëntering naar een zinvol toekomstperspectief².

We merken op dat de doelgroep mensen zonder wettig verblijf nu niet meer onder het driesporenbeleid valt. Ook krijgt het domein 'welzijn' geen prioriteit meer. Wel wordt de nadruk gelegd op oriëntatie naar een zinvol toekomstperspectief. Hier kan het Vlaamse beleid zeker nuttig werk verrichten. Hoe dit concreet zal worden uitgevoerd is tot nu toe onduidelijk.

¹ WET van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, gewijzigd op 9 juli 2010, *Belgisch Staatsblad*, 12 december 1980, p. 14584.

² DECREET van 30 april 2009 tot wijziging van het decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaams beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden, *Belgisch Staatsblad*, 2 juli 2009, p. 45271.

1.3 WAT ZIJN HUN RECHTEN?³

Ondanks het feit dat mensen zonder wettig verblijf illegaal op het grondgebied verblijven, maken ze aanspraak op een aantal basisrechten. We kunnen hierin drie categorieën onderscheiden m.n. sociale zekerheid, onderwijs en juridische bijstand.

SOCIALE ZEKERHEID⁴

DRINGENDE MEDISCHE HULP

Mensen zonder wettig verblijf kunnen beroep doen op het recht op dringende medische hulp. Dit wil zeggen dat het OCMW van de gemeente waar deze persoon verblijft, moet tussenkomen indien er medische kosten gemaakt worden. Het woord dringend wijst eigenlijk naar noodzakelijkheid. Deze hulp kan preventief, curatief, ambulante of residentieel van aard zijn.

MATERIËLE HULP VOOR GEZINNEN MET KINDEREN

Gezinnen met minderjarige schoolgaande kinderen kunnen beroep doen op materiële hulp. Dit werd ingevoerd omdat het kind beschermd moet worden. Het gezin wordt dan opgevangen in een opvangplaats toegewezen door FEDASIL. Dit is de instantie die bevoegd is voor de opvang van asielzoekers.

Dit recht kan momenteel echter niet verzekerd worden wegens het tekort aan opvangplaatsen in de bestaande opvangstructuren. FEDASIL stuurt de aanvragers terug naar het OCMW waar het gezin gewoonlijk verblijft. Ook bij de OCMW's kunnen deze mensen niet altijd geholpen worden.

MATERIËLE HULP VOOR AFGEWEEZEN ASIELZOEKERS

Afgewezen asielzoekers blijven recht hebben op materiële hulp, zolang ze of

- een lopende procedure hebben bij de Raad van State
- het land niet kunnen verlaten wegens overmacht (vb. personen die niet verwijderbaar zijn wegens recent oorlogsgeweld in hun land van herkomst)
- ingestemd hebben om vrijwillig terug te keren naar hun land van herkomst (in afwachting van hun repatriëring)

De materiële hulp is het recht op hulp op een toegewezen, open plaats. Dit bestaat uit huisvesting, voedsel, kleding, medische, maatschappelijke en psychologische begeleiding en de toekenning van een dagvergoeding. Zij omvat eveneens de toegang tot juridische bijstand, de toegang tot diensten zoals tolkdiensten of opleidingen, evenals de toegang tot een programma voor vrijwillige terugkeer.

³ Voor verder informatie m.b.t. de rechten van mensen zonder wettig verblijf verwijzen wij graag naar de 'Infogids voor hulpverleners en begeleiders van MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF' – VMC, januari 2009 en naar de herwerkte versie voor de regio Oostende – SDV, april 2010.

⁴ *Internet*, 8 november 2010, (www.vreemdelingenrecht.be)

MATERIËLE HULP TIJDENS DE VOORBEREIDING OP VRIJWILLIG VERTREK

Een vreemdeling in illegaal verblijf die reeds steun kreeg (van het OCMW of van een opvangcentrum) kan nadat zijn termijn om het grondgebied te verlaten verstreken is, verder recht hebben op deze steun. Hij moet hiervoor een verklaring afleggen dat hij de intentie heeft om België te verlaten. De steun kan maximum één maand duren.

MATERIËLE HULP OF STEUN BIJ MEDISCHE OVERMACHT

In sommige gevallen kan de steun verlengd worden of kan er steun verleend worden als de gezondheid van de persoon het niet toelaat om te vertrekken. Hiervoor is een regeling voorzien. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen personen die een ontvankelijke regularisatieaanvraag hebben ingediend en personen die dit niet deden.

Zwangere vrouwen kunnen bijvoorbeeld tot twee maanden na de bevalling opvang krijgen.

VOLLEDIGE STEUN BIJ NIET-VERWIJDERBAARHEID

Een laatste uitzondering is gemaakt voor personen die in de onmogelijkheid verkeren om terug te keren naar hun land van herkomst. Dit kan bijvoorbeeld zijn omdat de luchthaven in dat land niet open is, of omdat de ambassade of het consulaat weigert om de nodige papieren af te geven. De vreemdeling moet zelf het bewijs hiervoor aanleveren. Het is echter moeilijk om dit aan te tonen, waardoor dit recht maar weinig toegekend kan worden.

UITLOOPRECHTEN

Sommige mensen hebben reeds een legaal verblijf achter de rug. Hierdoor blijven hun rechten op ziekteverzekering of kinderbijslag nog een tijdje verder lopen.

ONDERWIJS

MINDERJARIGE KINDEREN ZONDER PAPIEREN⁵

België heeft het Verdrag voor de Rechten van het Kind⁶ ondertekend. Dit betekent dat kinderen die in België wonen zich in het onderwijs moeten kunnen inschrijven, en dit ongeacht hun administratieve situatie of die van hun ouders. Kinderen van schoolgaande leeftijd kunnen zich inschrijven in de school van hun keuze. Bovendien is de leerplicht op hen van toepassing.

Een aantal ministeriële besluiten leggen vast hoe de inschrijving van kinderen zonder papieren kan gebeuren.

Ouders van schoolgaande kinderen die een 'bevel om het grondgebied te verlaten' krijgen, kunnen na de paasvakantie een uitstel van vertrek vragen aan de Dienst Vreemdelingenzaken. Dit is een maatregel om de minderjarige schoolgaande kinderen toe te laten om deel te nemen aan de examens en hun schooljaar af te werken.

Schoolgaande kinderen zonder papieren kunnen niet opgepakt worden op school tijdens de schooluren.

⁵ VMC, Odice vzw, *Infodossier leerlingen zonder wettig verblijf. Een juridisch antwoord op de meest voorkomende vragen.* September 2009.

⁶ Verdrag inzake de rechten van het kind van 20 november 1989. *Internet*, 28 februari 2003. (<http://www.ond.vlaanderen.be/zorgvuldigbestuur/pdf/Kinderrechtenverdrag.pdf>)

De schoolverzekering is van toepassing op leerlingen zonder wettig verblijf. Ze hebben echter geen recht op een studietoelage.

MEERDERJARIGEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

In tegenstelling tot de minderjarigen hebben volwassenen geen recht meer op onderwijs. Het is echter zo dat legaal verblijf géén voorwaarde is om zich in te schrijven in een onderwijsinstelling of een opleidingscentrum. In praktijk kunnen ze hierbij moeilijkheden ondervinden. Sommige instellingen of centra weigeren hun inschrijving, anderen laten het toe, maar kunnen geen diploma afleveren (attesten van de school kunnen wel). Financieel is een opleiding in het hoger onderwijs of het volwassenenonderwijs vaak niet haalbaar.

JURIDISCHE BIJSTAND

Iedereen kan beroep doen op een gratis juridische eerstelijnsbijstand. De balies organiseren op meerdere plaatsen een permanentie waar iedereen terecht kan om gratis advies te krijgen over bepaalde procedures. Mensen zonder wettig verblijf kunnen hier al een eerste zicht krijgen op de mogelijkheden die er voor hen bestaan.

Ook in sociaal juridische diensten kunnen mensen zonder wettig verblijf gratis advies verkrijgen en kunnen ook gratis geholpen worden bij het indienen van bijvoorbeeld een verblijfsprocedure.

Mensen zonder wettig verblijf kunnen beroep doen op de bijstand van een pro Deo-advocaat bij een verblijfsprocedure. Het betekent dat de advocaat hier gratis werkt. Het kan zijn dat de advocaat wel administratiekosten aanreken voor bijvoorbeeld postzegels, kopieën, vertalingen,... Mensen zonder wettig verblijf hebben het recht om een kopie van hun dossier te vragen.

Voor andere rechtsprocedures (naast juridische bijstand inzake verblijfsaanvragen) werd er na een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁷ een garantie voor gratis juridische bijstand en kosteloze rechtsbijstand voor mensen zonder wettig verblijf uitgevaardigd.

⁷ ARREST van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 10 maart 2009, *Internet*. (www.juridat.be)

Kunnen jullie zorgen
dat er geen discriminatie
voor vreemdelingen
meer is.

we willen een centrum voor mensen
zonder papier in oostende omdat we geen
stuen van sociale huis gekrijen hebben
en ook hebben we wat lastig om adres
te maken. we willen vergunning
om te werken en huis te ~~huur~~huurder en
hier beter te leven.

2. HUMANITAIR KADER VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

‘Illegalen’, mensen zonder papieren of sans papiers,... zijn een dagelijkse realiteit geworden in onze huidige samenleving. Het zijn vrij recente begrippen die gecreëerd zijn nadat de migratiestop ingevoerd werd in 1974⁸. Toch kunnen we enkele ethische vraagtekens zetten bij het etiketteren van mensen als ‘illegalen’. We mogen hierbij namelijk niet uit het oog verliezen dat het nog altijd over mensen gaat. Mensen die geen recht hebben op verblijfspapieren, verliezen daarom niet hun **recht op “mens-zijn”**. Vaak betreft het mensen die al jarenlang in ons land verblijven en zodoende mee functioneren in onze samenleving.

In de Sociale Dienst voor Vreemdelingen gebruiken wij de term ‘mensen zonder wettig verblijf’, vanuit het principe dat een mens niet ‘illegaal’ kan zijn, maar hier wel illegaal kan verblijven. Als we de illegaliteit van mensen vanuit een humanitair standpunt bekijken, merken we een spanningsveld tussen de wetten van een bepaalde natie (België) en het internationaal menselijk recht, dat België ook heeft ondertekend. Het uitroepen van een mens als ‘illegaal’ persoon is in strijd met volgende artikels van de Algemeen verdrag van de rechten van de mens⁹:

Art. 1: Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid geboren.

Art. 3: Eenieder heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.

Art. 6: Eenieder heeft, waar hij zich ook bevindt, het recht als persoon erkend te worden door de wet.

Art. 13: Eenieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat. Eenieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren.

Daarnaast heeft België ook het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM) ondertekend. Het EVRM waarborgt grondrechten op vlak van leven, veiligheid, juridische bijstand, privéleven, gezinsleven, huwelijk, vergaderen, ... Ook het VN-kinderrechtenverdrag werd door ons land ondertekend en is dus van toepassing op elk kind onder onze rechtsbevoegdheid.

In praktijk kunnen echter niet alle grondrechten gerespecteerd worden. Enerzijds voorziet het EVRM een mogelijkheid tot beperking van een aantal grondrechten in het belang van de nationale veiligheid en de openbare orde. Anderzijds voert de overheid een restrictief migratiebeleid. Een beleid dat, onder andere door de aanslepende regeringscrisis, op verschillende vlakken faalt. Denk maar aan de lange procedures, het tekort aan zesduizend plaatsen in de asielcentra¹⁰ en de onduidelijkheid over regularisaties. Wat betreft mensen zonder wettig verblijf wordt de maatschappelijke ondersteuning zoveel mogelijk ingeperkt. Hiermee willen ze een illegaal verblijf in

⁸ TIMMERMAN C., LODEWYCKX I., BOCKLANDT Y., *Grenzeloze solidariteit? Over migratie en mensen zonder papieren*. Acco, Leuven/Voorburg, 2008, p. 33.

⁹ Universele Verklaring van de rechten van de mens van 10 december 1948. *Internet*. (www.ohchr.org)

¹⁰ VLUCHTELINGENWERK VLAANDEREN, Stop de opvangcrisis! : Middenveld houdt sleep-in te Brussel om opvangcrisis aan te klagen, *Internet*, 18 oktober 2010. (<http://www.vluchtelingenwerk.be/actueel/nieuwsitem.php?n=745>)

België ontraden. Door het inperken van de ondersteuning tasten ze de grenzen van de grondrechten af. Al meermaals moesten ze een aanpassing doen aan een maatregel, nadat ze teruggefloten werden door het Grondwettelijk Hof.

Dit alles maakt dat er in praktijk nog maar enkele rechten gelden voor mensen zonder wettig verblijf, zoals beschreven in hoofdstuk 1.3. Daarnaast hebben ze op papier nog enkele rechten maar zijn die heel moeilijk realiseerbaar. Zoals recht op huwen, recht op deelname aan het maatschappelijk leven, recht op een degelijke woning, recht op minimale rechten als werknemer (ook bij zwartwerk),... Het is duidelijk dat het evenwicht houden tussen bescherming van de voorrechten van de inwoners van een land en het respecteren van de universele mensenrechten heel moeilijk is. Moet je geld besteden aan mensen die hier niet 'wettig' verblijven? Moet je hulp verlenen aan mensen die er zelf voor gekozen hebben om hier te komen? Maar kun je weigeren om mensen als 'mens' te behandelen omdat ze niet het juiste papiertje kunnen voorleggen?

Volgens ons kan dit evenwicht in stand gehouden worden als je vertrekt vanuit volgende missie¹¹:

“Mensen zonder wettig verblijf bijstaan in het realiseren van een menswaardig leven en in het zoeken naar een oplossing buiten de illegaliteit.”

Concreet kan dit betekenen dat mensen zonder wettig verblijf

- over een minimale bestaanszekerheid beschikken
- objectieve informatie hebben over hun verblijfsmogelijkheden in België, de mogelijkheden om terug te keren en de mogelijkheden om naar een ander land te migreren.
- over de kwaliteiten en de vaardigheden beschikken om deze informatie te verwerven en om er mee om te gaan in het licht van hun toekomst.

Op elk niveau van onze samenleving kan aan deze missie gewerkt worden. De wetten en regels kunnen aangepast worden om dit tot stand te brengen. Maar zelfs binnen de huidige regelgeving kan deze missie nagestreefd worden. Zowel op Federaal, Vlaams als gemeentelijk niveau. Zowel binnen de OCMW's, de CAW's en de sociale organisaties. Ook in het individueel contact tussen burgers en mensen zonder wettig verblijf kan dit een leidraad zijn.

¹¹ MEETING vzw, *Visietekst Mensen zonder wettig verblijf in Brussel. Visie, hulpverlening en samenwerking*, Brussel, 2009, p. 14.

IK BEN HIER 2 JAAR. IK WACHT OP PARIEREN.
IK WIL WERKEN MAAR IK MAG NIET.
DIT IS NIET NORMAAL WANT IK BEN JONG
EN IK KAN HARD WERKEN. IK WIL ZERERHEID.

Синхобуте Шегхор

ik woon al 4 jaar in oostende ik voel
mij oostendenaar ik wil graag behandeld
worden als oostendenaar. ik woon hier
mijn kinderen gaan naar school en sportclub
ik wil hard werken voor mijn gezin
geef mij alle rechten van oostends inwoners.

3. WAT DOET DE SOCIALE DIENST VOOR VREEMDELINGEN VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF?

Zoals we in de inleiding vermeldden, wordt onze werking rond mensen zonder wettig verblijf gefinancierd door twee bronnen.

In het kader van de samenwerkingsovereenkomst met de stad Oostende 2007-2013 (23.529 Euro voor drie werkingsaspecten: mensen zonder wettig verblijf, allochtone zelforganisaties, multiculturele informatie) gaat het in hoofdzaak om een beperkte loonkost en werkingsmiddelen voor de opmaak en update van de infogids voor intermediairen, de coördinatie van de stuurgroep, de uitbouw van een aanspreekpunt voor mensen zonder wettig verblijf en diensten die met en voor deze doelgroep werken, het mee verzamelen van getuigenissen,...

De overige loon- en werkingskosten van de werking voor mensen zonder wettig verblijf worden gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. De Sociale Dienst voor Vreemdelingen is namelijk ook een vereniging waar armen het woorden nemen (kortweg vereniging), ondersteund door het Vlaams Netwerk. Het is binnen onze erkenning als vereniging dat dit dossier te situeren valt.

Als vereniging hebben we aandacht voor de allochtonen die in armoede leven. Mensen zonder wettig verblijf behoren tot de armsten binnen die doelgroep, dus is het logisch dat we zeker ook met deze doelgroep aan de slag gaan.

Elke vereniging moet, volgens het decreet van 21 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding werken aan de hand van zes criteria¹²:

1. Armen blijven zoeken
2. Armen verenigen zich
3. Armen nemen het woord
4. Werken aan maatschappelijke emancipatie
5. Werken aan maatschappelijke structuren
6. Dialoog met de samenleving en het beleid

Deze criteria vormen een krachtig geheel en menselijk proces. Ze maken niet alleen mensen in armoede sterker; ze zijn ook een unieke formule in de structurele bestrijding van armoede. Dit beleidsdossier kwam tot stand door het doorlopen van de verschillende criteria.

¹² DECREET van 21 maart 2003 betreffende de armoedebestrijding, Belgisch Staatsblad, 11 juni 2003, p. 31567.

3.1 ARMEN BLIJVEN ZOEKEN

De Sociale Dienst voor Vreemdelingen profileert zich als aanspreekpunt voor mensen zonder wettig verblijf. Deze personen kunnen bij ons altijd terecht. We nodigen hen uit op onze laagdrempelige activiteiten en heten iedereen die langskomt welkom.

We maken ook duidelijk aan andere diensten dat zij mensen zonder wettig verblijf altijd naar ons mogen doorverwijzen. Wij kijken dan op welke manier we het beste een adequaat antwoord kunnen bieden op hun hulpvragen. Ook diensten kunnen bij ons terecht met vragen.

3.2 ARMEN VERENIGEN ZICH

Door mensen samen te brengen en door samen activiteiten te doen, krijgen ze de kans om te praten. Over alledaagse dingen, maar ook over hun problemen en hun armoede. Ze ontmoeten op deze manier lotgenoten en bouwen zo een sociaal netwerk uit.

In de SDV kunnen mensen zonder wettig verblijf altijd terecht voor een ontmoeting of een activiteit. Vanuit de ontmoeting kunnen we aan bepaalde doelen werken, zoals armoede bestrijden. In de SDV doen we hiervoor volgende initiatieven:

EERSTE HULP BIJ ONTHAAL

Dagelijks kunnen mensen zonder wettig verblijf terecht in de EHBO (Eerste hulp bij onthaal). Een onthaalbediende of een vrijwilligster staat elke middag paraat om te helpen bij eenvoudige hulpvragen of om een luisterend oor te bieden. Als we de mensen niet zelf kunnen helpen, maken we werk van een gerichte doorverwijzing.

De SDV beschikt over een wasmachine en droogkast. Tegen een voordelige prijs kunnen mensen wassen en drogen. Daarnaast kunnen ze ook gratis gebruik maken van een strijkplank met strijkijzer en een naaimachine.

COMPUTERKLAS

Vier namiddagen per week kunnen (ondermeer) mensen zonder wettig verblijf gratis gebruik maken van de computerklas. Ze hebben een computer met internet en webcam tot hun beschikking. Een begeleider staat klaar om hen te helpen bij problemen. We bieden ook cursussen op maat aan, die voor iedereen toegankelijk zijn.

CULTUURPARTICIPATIE

We geven mensen zonder papieren de kans om gratis te proeven van het lokale culturele aanbod. We nemen in groep deel aan verschillende activiteiten vb. Theater aan zee, bioscoopbezoek,... Deze informele samenkomsten doorbreken vaak hun dagelijkse sleur, halen hen uit hun isolement en nemen de zorgen even weg.

3.3 ARMEN NEMEN HET WOORD

Een vereniging moet de voorwaarden scheppen opdat armen het woord zouden kunnen nemen, zodat ze zelf kunnen opkomen voor hun rechten.

Binnen de Sociale Dienst voor Vreemdelingen komen mensen zonder wettig verblijf sinds 22 juni 2009 regelmatig samen in een gespreksgroep “de denktank”. Op die bijeenkomsten wisselen ze ervaringen uit, praten we rond bepaalde thema’s en kunnen ze heel wat vragen stellen. Zo merkten we dat er behoefte was aan informatie over uiteenlopende zaken vb. regularisatiecampagne 2009, dringende medische hulp,... Op vraag van de mensen zelf kwam er tijdens enkele gelegenheden een gastspreker langs vb. Onthaal ECM, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding, bijblijfconsulente ACV,... Samen werd (in de mate van het mogelijke) gezocht naar concrete oplossingen waarbij de onderlinge solidariteit een rol speelt.

Door de regularisatiecampagne in 2009 kregen vele deelnemers van de denktank een positief verblijfsadvies toegekend. Dit betekende voor vele mensen het einde van een vaak lange lijdensweg. Ze zijn nu mensen met een legaal verblijf. Anderzijds houdt dit ook in dat ze nu ‘zichtbaar’ worden in de samenleving en dus moeten gaan leven conform de voorgeschreven regels vb. in orde zijn met ziekteverzekering, actief werk zoeken, de taal leren,... Daarnaast merken we dat er zich nog problemen voordoen rond de regularisatieprocedure bvb. rond arbeidskaarten/vergunningen (cfr. regularisatiecampagne tussen 15 september en 15 december 2009).

Enkele cliënten drukten de wens uit “iets” te doen met hun verhaal. Ze willen andere mensen informeren over problemen/moeilijkheden waarmee ze geconfronteerd werden. In samenspraak met hen hebben we ervoor geopteerd om een “boekje” te maken waarin deze mensen het woord krijgen. We gaan met hen dit proces aan om hen op deze manier een stem te geven in het publieke debat en zo hun zelfredzaamheid te verhogen. Op deze manier maken ze zichzelf zichtbaar en kaarten ze prangende en vaak schrijnende problemen aan. De voorstelling hiervan staat gepland in de loop van 2011.

3.4 WERKEN AAN MAATSCHAPPELIJKE EMANCIPATIE

Een vereniging kan de mensen op weg zetten om sterker te worden binnen de samenleving zodat ze hun rechten volwaardig op kunnen nemen. Daarnaast kan een vereniging ook de maatschappij bewust maken van de gelijkwaardigheid van armen en niet-armen.

VORMING VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

De SDV zorgt ervoor dat mensen zonder wettig verblijf de nodige informatie krijgen over hun rechten. Zoals in het vorige hoofdstuk gezegd nodigden we enkele sprekers uit om hen te informeren over bepaalde rechten. De bijblijfconsulente van het ACV wees hen op hun rechten als clandestien werknemer, een medewerker van Onthaal ECM vertelde hen welke mogelijkheden ze hebben als mensen zonder wettig verblijf, een persoon van Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding kwam nog wat extra uitleg geven over de regularisatiecampagne.

Daarnaast geven we mensen zonder wettig verblijf de kans om deel te nemen aan verschillende cursussen om hun basiskennis- en vaardigheden te vergroten zoals computercursus, naaicursus, informatiesessie over de verkiezingen, ...

SPORTPARTICIPATIE

De Sociale Dienst voor Vreemdelingen biedt hulp aan (ondermeer) mensen zonder wettig verblijf bij het toeleiden, bemiddelen en begeleiden bij het inschrijven voor sportactiviteiten of in een sportclub of bij het bijwonen van sportmanifestaties.

Via het project “Sportkans” van stad Oostende (sportdienst) kunnen hun kinderen (tot 19 jaar) gedurende 1 jaar gratis gebruik maken van het lokale sportaanbod. Deze kinderen mogen evenwel niet deelnemen aan competities. De Sociale Dienst voor Vreemdelingen voert dan een sociaal onderzoek en is gemachtigd om het attest ‘sociale criteria’ uit te schrijven.

KUNSTKANS

Dit is een project van stad Oostende (dienst onderwijs) waarbij de Sociale Dienst voor Vreemdelingen gemachtigd is om het attest ‘sociale criteria’ uit te schrijven. Ook de doelgroep mensen zonder wettig verblijf kunnen bij ons dit attest bekomen waarmee ze hun kinderen aan een verminderd tarief kunnen inschrijven in de stedelijke kunstacademie en/of het muziekconservatorium.

SENSIBILISATIE

We proberen de samenleving te sensibiliseren rond de problematiek van mensen zonder wettig verblijf en de armoede die daarmee gepaard gaat. Mensen zonder wettig verblijf getuigen hiervoor op informatiesessies, acties of studiedagen. Ook op onze eigen opendeurdagen brengen mensen zonder wettig verblijf hun verhaal.

3.5 WERKEN AAN MAATSCHAPPELIJKE STRUCTUREN

Als vereniging proberen we iets te doen aan de structuren van de samenleving die ervoor zorgen dat armoede kan blijven bestaan. Specifiek voor de doelgroep mensen zonder wettig verblijf proberen we de maatschappelijke structuren op lokaal vlak te verbeteren zodat deze mensen tijdens hun onzeker verblijf hier een menswaardig leven kunnen leiden.

De Sociale Dienst voor Vreemdelingen vormt in samenwerking met de stuurgroep (zie 3.6.) sinds 2008 een aanspreekpunt voor mensen zonder wettig verblijf. Naast het werken met de doelgroep willen we ook gesprekspartner zijn voor organisaties die in hun werking te maken krijgen met deze mensen. Dit doen we door volgende initiatieven:

ENQUÊTE ROND THEMATIEK 'MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF'

Om zicht te krijgen op de actuele noden en behoeften van de lokale organisaties maakten we in 2008 een vragenlijst op. Hierin werd gepolst naar het profiel van de mensen zonder wettig verblijf (nationaliteit, gezinssituatie, overlevingsstrategie,...) en de hulpvragen die ze stellen. Veertien organisaties bezorgden ons deze lijst terug. De antwoorden werden verwerkt en besproken tijdens een werkontbijt waarop alle betrokken organisaties / diensten werden uitgenodigd.

WERKONTBIJT ROND THEMATIEK 'MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF'

Op 27 februari 2008 vond het werkontbijt plaats. De aanwezige organisaties stelden hier hun werking voor en gaven aan op welke manier ze met mensen zonder wettig verblijf geconfronteerd worden in hun werksituatie. Verder vond er een debat plaats over de problemen waarmee mensen zonder wettig verblijf in aanraking komen. Dit resulteerde in een aantal voorstellen:

- aanpak en good practices van andere steden nagaan
- op een volgend overleg de (zeevaart)politie uitnodigen om te zien op welke manier zij met dit probleem geconfronteerd worden en hoe ze hiermee omgaan
- zoeken van een platform om dit probleem te signaleren
- maken van een inventaris van alle informatie

De Sociale Dienst voor Vreemdelingen besloot in samenspraak met de stuurgroep om dit laatste punt tot uitvoering te brengen. Dit resulteerde in de opmaak van een "infogids voor hulpverleners en begeleiders van mensen zonder wettig verblijf".

Momenteel loopt er een nieuwe bevraging gericht aan de diverse diensten. Hierop kregen we respons van een dertigtal lokale diensten en organisaties. Dit zal terug gevolgd worden door een werkontbijt van waaruit een aantal actiepunten geformuleerd zullen worden. Het werkontbijt zal doorgaan op 3 februari 2011. Dit zal ons toelaten om terug een actueel beeld te krijgen van de noden en behoeften van de organisaties die werken met mensen zonder wettig verblijf. Het zal ons ook informatie verschaffen over de evoluties die zich de voorbije 3 jaar hebben voorgedaan inzake het profiel van deze doelgroep, hun hulpvragen en het antwoord dat de verschillende lokale actoren hierop bieden.

INFOGIDS VOOR HULPVERLENERS EN BEGELEIDERS VAN MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

De Sociale Dienst voor Vreemdelingen maakte samen met de stuurgroep een infogids voor hulpverleners en begeleiders van mensen zonder wettig verblijf. De officiële voorstelling vond plaats op 22 april 2010 en kon op heel wat belangstelling rekenen. Ook de lokale pers was aanwezig. De infogids betreft een losbladige brochure ingedeeld volgens 13 thema's (waaronder gezondheidszorg, onderwijs, sociale hulp, huisvesting, huwelijk en gezin, uitwijzing,...) Hierbij werd gebruik gemaakt van de infogids van het Vlaams Minderhedencentrum. De inhoud werd vertaald en geconcretiseerd naar de regio Oostende. De brochure vormt een adequaat werkinstrument voor hulpverleners die hun cliënten op een correcte wijze wensen te informeren en door te verwijzen.

Bovendien is de gids gratis beschikbaar en kan ze afgehaald worden in verschillende diensten in Oostende. Ze kan tevens gedownload worden van onze website (www.sdv.be & www.internationaal.oostende.be). Een zestigtal diensten, organisaties, scholen en particulieren beschikken momenteel over de infogids.

3.6 DIALOOG MET DE SAMENLEVING EN HET BELEID

Om de werking binnen de vereniging naar buiten te dragen, is het belangrijk om de dialoog met de samenleving en het beleid aan te gaan. Een dialoog is een gesprek waarin iedereen zijn mening kan zeggen en waarin iedereen luistert naar alle kanten van het verhaal.

STUURGROEP MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

De stuurgroep mensen zonder wettig verblijf komt een vijftal keer per jaar samen. De leden ervan vertegenwoordigen elk een andere sector met een geheel eigen werking en doelpubliek. In hun dagelijkse werkcontext worden ze allemaal geconfronteerd met mensen zonder wettig verblijf.

Deelnemers aan de stuurgroep zijn:

- Sociale Dienst voor Vreemdelingen vzw
- Inloopteam De Viertorre
- Dienst Samenleven van de stad Oostende
- De Wegwijzer – Open Huis voor onderwijs en vrije tijd van de stad Oostende
- Medisch Sociaal Opvang Centrum (MSOC) te Oostende
- Jakoeboe – Welzijnsschakel vluchtelingen vzw

De stuurgroep streeft meerdere doelen na: uitwisseling concrete noden en knelpunten inzake mensen zonder wettig verblijf, uitwisseling van good practices, signaalfunctie lokale overheden, informeren van organisaties uit de regio m.b.t. deze problematiek, aanreiken van creatieve oplossingen,...

BELEIDSDOSSIER

Dit beleidsdossier is een aanzet tot een dialoog met de samenleving. Mensen zonder wettig verblijf willen een signaal geven aan het lokaal beleid. Zij willen dat het lokaal beleid op de hoogte is van hun situatie en hopen dat zij open staan voor hun bekommernissen.

Werk vinden is heel moeilijk voor vreemdelingen, ook via Interim! Ze geven werk liefst Belgen. Maar vreemdelingen met papieren willen graag werken.

Mensen zonder Papieren moeten kunnen werken. Ander moeilijk om te leven. Zo ben ik ook nuttig in Oostende

4. MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF EN ARMOEDE

Mensen zonder wettig verblijf leven in armoede. We kunnen zelfs stellen dat velen van hen tot de armsten onder de armen behoren. Ze hebben namelijk niets en hebben slechts beperkte basisrechten.

“Wij, mensen zonder wettig verblijf, zijn 100% arm.”

In dit deel beschrijven we hun specifieke armoedeomstandigheden. Dat doen we aan de hand van de decenniumdoelen. Decenniumdoelen 2017¹³ wil de leefsituatie van mensen in armoede structureel verbeteren. Ze hebben op zes domeinen concrete doelen gesteld die tegen 2017 moeten verbeteren: gezondheid, inkomen, arbeid, wonen, onderwijs en samenleven. Per domein beschrijven we de specifieke moeilijkheden die mensen zonder wettig verblijf ervaren. We hopen dat de leefsituatie van ook deze mensen zal verbeteren.

4.1 GEZONDHEID

Mensen zonder wettig verblijf hebben dikwijls tal van gezondheidsklachten. Dit is te wijten aan verschillende factoren, zoals slechte huisvesting, ongezonde voeding, trauma's, stress, ... Ondanks het recht op dringende medische hulp vallen zij voor heel wat medische zorgen uit de boot. Zij kunnen maar in beperkte mate preventieve zorg krijgen. Jaarlijks op controle bij de tandarts, tweejaarlijkse controle bij de gynaecoloog,...zit er voor hen niet in. Ook het nemen van pijnstillers of een siroop bij opkomende ziektes valt niet onder dringende medische hulp. Het zijn echter die controles en preventieve geneesmiddelen die een tijdig ingrijpen bij ziektes mogelijk maken en dus erger voorkomen.

De procedure voor dringende medische hulp is vaak omslachtig en zorgt ervoor dat mensen minder snel de stap naar een dokter zullen zetten. Mensen zonder wettig verblijf die in Oostende dringende medische hulp willen krijgen, moeten kunnen bewijzen dat zij in Oostende wonen. Voor sommige mensen vormt dit een probleem, omdat zij over geen enkel document beschikken dat hun verblijf kan aantonen. Tot slot ervaren zij ook discriminerende handelingen waardoor zij uitgesloten worden van het recht op bepaalde vormen van gezondheidszorg.

- ~ *“De medische kaart is een goed systeem. We krijgen alle kosten van de dokter en medicijnen op voorschrift terug betaald. Het probleem zijn de kosten voor medicijnen die niet voorgeschreven worden zoals bvb. een hoestsiroop. Dat is dan duur.”*
- ~ *“Niet alle apothekers willen helpen. Sommigen willen de administratie niet doen. Daarom is het belangrijk om altijd naar dezelfde apotheker en dokter te gaan. Zij kennen jou en je situatie.”*
- ~ *“Medicijnen of medische kosten worden bij ons door onze gemeenschap betaald. Er wordt een inzameling gedaan en het geld wordt aan de persoon gegeven.”*

¹³ Decenniumdoelen 2017. *Internet*. (www.decenniumdoelen.be)

- ~ *“Tandartsen zijn een probleem. Ik had erge tandpijn en ging naar een tandarts die me was voorgesteld door mijn sociaal assistent. Ze heeft me niet verdoofd en ik had weken last van zwellingen en erge pijn.”*
- ~ *“Twee jaar geleden moest een tand getrokken worden. Ik vroeg om een nieuwe tand maar de dringende medische hulp betaalt dit niet. De prijs was te hoog en ik loop nu al 2 jaar zonder tand. Maar dat is niet levensnoodzakelijk hé.”*
- ~ *“Als er keuzes moeten gemaakt worden, kijken we altijd eerst naar onze kinderen. We maken dat zij hun medicijnen hebben ook als dat betekent dat we moeten besparen op andere dingen bvb. eten. Volwassenen zijn sterker. Kinderen worden veel ziek en moeten goed verzorgd worden.”*

4.2 ARBEID

Mensen zonder wettig verblijf mogen niet werken. Ze kunnen dus geen inkomsten verkrijgen uit arbeid. Terwijl dit de belangrijkste bron van inkomen is en een buffer vormt tegen financiële armoede.

Ze kunnen enkel hun toevlucht zoeken tot het zwarte arbeidscircuit. Daar zijn ze een gemakkelijk slachtoffer voor misbruik door werkgevers.

Veel mensen zonder wettig verblijf willen geen steun van een of andere dienst, maar willen wel hard werken voor een loon. De enige manier waarop ze voor zichzelf een menswaardig leven kunnen maken, is dus verboden.

- ~ *“ We werkten in het zwart. We deden alles wat ons gevraagd werd: verkoop, schilderen, poetsen, vloeren leggen, babysitten,...Wat konden we anders doen?” Mijn vrouw deed soms drie verschillende jobs op een dag.”*
- ~ *“Hopelijk moet ik niet te lang wachten op een positief antwoord op mijn regularisatieaanvraag want het is nu dat ik jong ben en hard kan werken.”*
- ~ *“Ik droom van een eigen huis en een gezin. Ik wil niet profiteren van het OCMW; ik wil werken voor mijn geld”*
- ~ *“Ik zou graag vrijwilligerswerk doen. Zo voel ik me nuttig. Maar omdat ik geen papieren heb, mag ik dit niet doen.”*

4.3 INKOMEN

Om uit de armoede te geraken heeft een gezin nood aan een minimuminkomen. Dat bedraagt 878 Euro voor een alleenstaande en 1844 Euro voor een gezin met twee volwassenen en twee kinderen. Mensen zonder wettig verblijf hebben geen recht op een vorm van inkomen. Ze zijn dus gedoemd om in armoede te leven. Om te overleven maken ze soms schulden, die ze dan meedragen als ze eventueel later wel papieren hebben.

- ~ *“Kindergeld kregen we niet en ik moest elke maand 450 Euro huishuur betalen. Op goede maanden verdienden we soms 1000 euro door zwartwerk. De andere periode hadden we geen inkomsten. We hebben hier en daar wat schulden gemaakt. Die betalen we nu af.”*
- ~ *“Mijn broer stuurt me af en toe wat geld. Soms krijg ik wat van vrienden. Maar dit gebeurt niet veel en ik vraag het ook niet graag. Ik ben een man en ik moet sterk blijven. Ik ga naar de voedselbedeling om eten. Zonder geld en papieren, ben je soms nog beter af in de gevangenis.”*
- ~ *“Ik heb suikerziekte en ik moet op mijn voeding letten. Maar dit lukt niet altijd. Ik ben al blij als ik eten kan kopen .”*
- ~ *“Mijn zus en haar man moeten werken om mij te onderhouden. Dit houden ze niet langer vol.”*

4.4 WONEN

Mensen zonder wettig verblijf hebben geen recht op een sociale woning. Ze moeten zich dus wenden tot de private huurmarkt. Ze mogen een contract afsluiten, maar door hun geringe inkomsten en hun ongunstig statuut belanden zij meestal in een woning van slechte kwaliteit. Ze hebben geen toegang tot het Sociaal Verhuurkantoor, wat nochtans een mogelijkheid zou zijn om tegen een betaalbare prijs een woning te vinden op de private huurmarkt. Veel private eigenaars wensen bovendien niet te verhuren aan mensen zonder wettig verblijf. Nochtans kunnen zij op een legale wijze een contract afsluiten. Deze uitsluiting zorgt ervoor dat de kans dat ze in contact komen met huisjesmelkers groot is.

Daarnaast zijn de kosten van de nutsvoorzieningen heel belastend. Mensen zonder wettig verblijf proberen dan ook zo min mogelijk gebruik te maken van deze diensten, waardoor ze vaak in onmenselijke omstandigheden leven.

Mensen zonder wettig verblijf hebben niet altijd toegang tot crisisopvang of daklozenopvang. Als ze het slachtoffer worden van huisjesmelkerij kunnen ze dikwijls nergens terecht.

- ~ *“We leven met 4 gezinnen in 1 huis .Elk gezin betaalt een volledige huurprijs. Zo krijgt onze huisbaas 4 keer het geld voor de huur.”*
- ~ *“Mijn vrouw en ik zijn altijd tevreden met ons huis geweest. Ook al is er geen verwarming en regent het binnen. Maar nu is mijn vrouw zwanger en maak ik me zorgen dat de baby het koud zal hebben en ziek kan worden.”*
- ~ *“Ik woon afwisselend bij vrienden. Ik kan geen huur betalen. Daarom probeer ik er nooit te lang te blijven want dit is moeilijk voor hen.”*
- ~ *“Ik woon bij mijn zus. Ik slaap bij haar kinderen op de kamer. Ik probeer haar zo goed mogelijk te helpen door op de kinderen te passen.”*

4.5 ONDERWIJS

Onderwijs is een belangrijke factor om uit armoede te geraken. De toegang tot onderwijs is verzekerd, ook voor kinderen zonder wettig verblijf. Wij merken dat heel veel mensen zonder wettig verblijf hier groot belang aan hechten en hun kinderen stimuleren om het goed te doen op school. Dit neemt niet weg dat onderwijs niet gratis is, en afhankelijk van de school en het onderwijsnet, kunnen de kosten hoog oplopen voor ouders die het financieel moeilijk hebben. Dit kan consequenties hebben voor het verloop van de studies van de kinderen. Zo kan bijvoorbeeld niet altijd voor de gewenste studierichting gekozen worden omdat die te duur is.

Voor volwassenen is onderwijs een drempel. Het volwassenenonderwijs is meestal te duur. Ook op lessen Nederlands en de cursus maatschappelijke oriëntatie hebben zij geen recht. Hierdoor hebben ze dikwijls niet genoeg mogelijkheden om een duidelijke kijk te krijgen op hun mogelijkheden hier of elders. Bijgevolg kunnen ze geen realistisch toekomstperspectief uitwerken.

- ~ *“Mijn dochter moet in september naar de secundaire school. Ze gaat naar het college en moest al boeken kopen. Ik moet meer dan 300 Euro aan boeken betalen. Nieuwe boeken en tweedehandseboeken zijn 20 Euro verschil. Dus dat maakt niet veel uit. Ik hoop dat ik tegen dan mijn papieren in orde heb, dan kan ik een studiebeurs aanvragen.”*
- ~ *“Toen ik mijn dochter wou inschrijven in haar school mocht ik absoluut niet vertellen dat we geen papieren hadden. Ze schaamt zich daar erg voor. Toen de directeur ons rijksregisternummer vroeg, zei ze snel dat we onze kaart thuis hadden laten liggen.”*
- ~ *“Op school eten is duur. Het is beter dat ze thuis kunnen eten.”*
- ~ *“Je problemen aan de directie vertellen, is niet altijd een goed idee. Op de school waar mijn kinderen zitten, zijn er nog 20 andere families die geen papieren hebben. Het wordt een groot probleem voor de directie als alle ouders om hulp vragen.”*
- ~ *“Het maakt me triest om te denken aan al die verloren jaren. Jaren zonder papieren... Ik had nog willen verder studeren maar die tijd is voorbij...”*

4.6 SAMENLEVEN

Samenleven houdt in dat we sociale netwerken kunnen en mogen opbouwen. Door ons contact met familie, kennissen, burens, de school, hulpverleners, organisaties,....versterken we onze maatschappelijke positie in het leven.

Mensen zonder wettig verblijf missen heel wat netwerken: ze hebben dikwijls geen familie in de buurt, ze hebben moeite bij het uitbouwen van kennissenkring, ze mogen geen vrijwilligerswerk doen en voor veel diensten of deelname aan activiteiten wordt een bewijs van identiteit gevraagd. Zelfs een klacht tegen een misdrijf indienen kunnen zij niet doen, zonder het risico opgepakt te worden. Dit maakt ‘samenleven’ bijna onmogelijk.

- ~ *“Deze week had ik een kaartje van de postbode in mijn brievenbus zitten. Ik moest om een aangetekende zending. In de post willen ze mijn brief niet meegeven omdat ik geen identiteitspapieren kan tonen. Ik heb mijn kaart van dringende medische hulp getoond maar ze geven de brief toch niet mee.”*

- ~ *“Elke dag ziet er voor mij hetzelfde uit. Ik mag niet werken. Als ik de straat op ga, ben ik bang dat de politie mij zal oppakken. Dus kijk ik de hele dag televisie.”*
- ~ *“Ik ben al jaren lid van de Soedanese zelforganisatie. Ik help hen bij het organiseren van activiteiten. Dit betekent veel voor mij”.*

Figuur: ZAK, *Internet*, 4 maart 2009
(<http://goednieuwskrant.skynetblogs.be/archive/2009/03/04/cartoon.html>)

AANBEVELINGEN

Dit beleidsdossier is geschreven voor en met de hulp van mensen zonder wettig verblijf. Vanuit onze basiswerking als vereniging waar armen het woord nemen, maakten ze ons deelgenoot van hun verhalen en problemen. Tijdens de samenkomsten van de denktank kregen de problematieken concreet gestalte. De tekorten die zij ervaren door het niet hebben van papieren hebben gevolgen op alle levensdomeinen. Dit dwingt hen om in omstandigheden te leven die indruisen tegen de grondrechten van de mens.

In dit dossier maakten we een grondige analyse van de knelpunten vanuit een juridisch en human-ethisch kader. Het stopt echter niet bij de beschrijving en de analyse van de hiaten.

De stad Oostende kan het migratieprobleem en het falende beleid van de federale overheid niet oplossen. Toch zijn er enkele openingen om op lokaal niveau mensen zonder wettig verblijf bij te staan in het realiseren van een menswaardig leven en in het zoeken naar een oplossing buiten de illegaliteit.

In wat volgt schetsen we enkele aandachtspunten geformuleerd door mensen zonder wettig verblijf.

☞ SIGNALEER LOKALE KNELPUNTEN DIE VOORTVLOEIEN UIT HET FEDERAAL EN HET VLAAMSE BELEID NAAR DE HOGERE OVERHEDEN

☞ KEN DE VERSCHILLENDE VERBLIJFSSTATUTEN EN RESPECTEER DE BIJHORENDE BASISRECHTEN

☞ ZORG VOOR EEN VLOTTE TOEGANKELIJKHEID VAN DE DIENSTEN VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF. GEEF HEN CORRECTE INFORMATIE EN VERWIJS HEN, INDIEN NODIG, OP EEN ADEQUATE MANIER DOOR.

☞ MAAK DE THEMATIEK BESPREEKBAAR. ONDERSTEUN EEN CONSTRUCTIEF OVERLEG MET HULP-, WELZIJNSDIENSTEN EN HET LOKAAL BELEID ROND MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

☞ NEEM CONCRETE INITIATIEVEN OM MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF NIET LANGER IN ARMOEDE TE LATEN LEVEN

- Verschaf mensen zonder wettig verblijf ook toegang tot crisisopvang en daklozenopvang. Zo kunnen ze tijdelijk opgevangen worden wanneer ze in een noodsituatie verkeren.
- Communiceer op een positieve manier over Dringende Medische Hulp. Blijf de medische sector (huisartsen, apothekers, tandartsen, ziekenhuizen,...) informeren over de procedure, de doelgroep en eventuele wijzigingen. Wijs hen op het belang van deze maatregel voor de volksgezondheid en stimuleer een humane aanpak.
- Continueer binnen de stedelijke kansen de openheid voor deze groep in het kader van een zinvolle vrijetijdsbesteding en integratie.

MEER INFORMATIE?

De vzw **Sociale Dienst voor Vreemdelingen** Oostende werkt al 28 jaar met etnisch-culturele minderheden. In de beginjaren ging het vooral om de klassieke arbeidsmigranten, die naar hier kwamen om te werken. Later kwamen de asielzoekers, die een nieuw leven en bestaan in België zochten. Ook door gezinshereniging met partners en familieleden uit de landen van herkomst kregen en krijgen we nog andere nieuwkomers. Er zijn ook clandestienen, ze zijn ons land op een illegale manier binnengekomen en hebben hier nooit een verblijfsaanvraag ingediend. Andere vreemdelingen kwamen aanvankelijk op een legale manier naar ons land maar zijn nu verzeild geraakt in een situatie zonder wettige verblijfspapieren. Door de status van kustgemeente zijn er transit-illegalen die hier (tijdelijk) verblijven met als (enig) doel Engeland te bereiken.

De **Sociale Dienst voor Vreemdelingen** probeert een rol te spelen in het bevorderen van het multicultureel samenleven. Omdat allochtonen hier hun zelfredzaamheid willen verhogen luisteren we naar hun vragen en dagelijkse problemen (eerste hulp bij onthaal), helpen we hen Nederlands te leren via de wekelijkse Babelbox en via de zomerklasjes Nederlands voor kinderen, we stellen computers ter beschikking en geven initiatiecurssussen, we ondersteunen hun allochtone verenigingen, begeleiden hen bij hun aanvraag voor gelijkwaardigheid van hun buitenlands diploma,...

Met het oog op integratie leggen we de link naar onze samenleving door hen toe te leiden naar sportclubs en culturele activiteiten, door met de kinderen en jongeren van de Kids-Club deel te nemen aan het bestaande vrijetijdsaanbod, door de 'gemengde' wekelijkse schaaknamiddag, door het organiseren van interculturele ontmoetingen,... We maken de multiculturaliteit zichtbaar door samen met allochtone gastsprekers naar scholen, groepen en manifestaties te gaan om er informatie uit te wisselen of workshops te begeleiden, door hun talenten en waarden aan bod te laten komen in de media, door eigen publicaties zoals het boek '40 maal anders',... De **Sociale Dienst voor Vreemdelingen** werkt samen met heel wat partners in de regio. Door getuigenissen, beleidsdossiers en inbreng op overlegvergaderingen doen we aan positieve beleidsbeïnvloeding inzake diversiteit.

Breng ons een bezoekje in de Sint Catharinapolderstraat 18 te Oostende. Iedere namiddag is de dienst open. Wil je meer weten, neem een kijkje op onze website (www.sdv.be). Ons contacteren kan telefonisch via het telefoonnummer 059.80.11.12 of per e-mail s.d.vreemdelingen@sdv.be.